

3. Довженко В. Д. Нариси з історії української радянської музики. – В 2 ч. / В. Д. Довженко. – К. : Музична Україна, 1967. – 16 с.
4. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. – К. : Музична Україна, 1981. – 115 с.
5. Щолокова О. П. Формування виконавського стилю в контексті фортепіанної підготовки вчителя музики / О. П. Щолокова // Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурних трансформацій : збірник наукових праць (педагогічні науки). – Вип. 2. – Бердянськ : БДПУ, 2006. – С. 99-106.

Abstract

In article examined the development of Ukrainian piano music in the XX century, revealed leading tendencies, features the works of great composers and genre and stylistic features, emphasized achievement Ukrainian piano classics.

Keywords: *Ukrainian piano music, leading development tendencies, stylistic features, new hybrid genres of piano works.*

УДК 316.614- 056

Здрагат С. Г.

АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕВАЛЮАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Одним із основних напрямів модернізації освіти в Україні є формування евалюаційної культури. У статті визначається наукова й практична цінність евалюації у формуванні інклюзивного освітнього середовища та розглядається технологія створення алгоритму евалюаційного дослідження.

Ключові слова: *інклюзія, інклюзивна освіта, оцінювання, евалюація, евалюаційні дослідження.*

З метою ефективного управління процесом запровадження і розвитку інклюзивної практики важливо розуміти і об'єктивно оцінювати проблеми і тенденції, які у ній складаються. Для успішного планування і аналізу існуючих тенденцій в цілому необхідно мати об'єктивні дані. Тому для оцінки якості інклюзивного процесу в системі освіти необхідна розробка комплексу програм евалюації, пов'язаних з динамічною оцінкою організаційних, методичних та психологічних параметрів процесу інклюзії у загальноосвітньому закладі і у системі в цілому.

У методологічному плані важливо розуміти, що школа проходить два основні етапи: перший етап – це етап підготовки до інклюзивної стратегії розвитку і другий етап – реалізації змін в управлінні, культурі та практиці освітнього процесу. Кожна з таких шкіл повинна мати програму оцінки своїх змін і бути включеною у більш широкі евалюаційні програми, які дозволяють не лише зафіксувати певний стан розвитку школи, але й виявити причини такої якості навчання і запропонувати напрями модернізації інклюзивної освіти з урахуванням особливих освітніх потреб учнів різних категорій. Для ефективною евалюації потрібно створювати систему експертної підтримки шкіл, використовувати позитивний зарубіжний і вітчизняний досвід запровадження концепції інклюзивної освіти у педагогічну практику, а також організовувати рефлексію конкретного досвіду інклюзивної взаємодії. З цією метою було розроблено модель евалюації, яка дозволяє концептуалізувати евалюацію інклюзивної освіти в єдності її елементів (мети, сфери, ключових питань, критеріїв, методів збору даних, визначення популяції та вибірки, організації збору даних і звіту), її аспектів (елемент культури педагогічної діяльності, інструмент організаційного розвитку, самоконтроль, знаряддя співпраці), фундаментальних якостей евалюації (корисності, виконуваності, коректності, точності) і можливостей реалізації рекомендацій, які отримані на основі рефлексії щодо висновків евалюаційних заходів з урахуванням рамки якості інклюзивної освіти, що включає індивідуальні риси, ресурси, контекст і результат [4].

Така робота проводиться у декілька етапів.

І. *Підготовка* полягає у плануванні заходів і розробці проекту оцінювання. На підготовчому етапі потрібно уточнити потребу в інформації, сформулювати проблему, визначити об'єкт і предмет

дослідження, поставити цілі і завдання, сформувавши план дослідження, обґрунтувати вибірку та її розподіл на певні групи, науково обґрунтувати параметри та індикатори, а також інструментарій, розробити процедури, створити методики збору та обробки даних, а також узгодити терміни і графіки робіт з кожного етапу дослідження. Під час планування заходів перш за все відповідаємо на питання про мету нашого оцінювання, про її замовників та оцінюємо предмет оцінювання – тобто стверджуємо, що конкретно хочемо піддати дослідженню

II. *Реалізація*. При проведенні пілотного дослідження на невеликій вибірці важливо обґрунтувати вибір методів обробки і аналізу даних, а також скоректувати зміст анкет, методик та інструкції. На цій стадії дослідження проводиться збір первинної емпіричної інформації у всіх виділених групах вибірки. Впродовж збору даних необхідно забезпечити повну анонімність досліджуваних, а з оцінювального звіту вилучити усі дані, котрі дозволяють ідентифікувати наших респондентів.

III. *Підсумок*. На цьому етапі здійснюється обробка і аналіз інформації, обґрунтовуються висновки і надаються рекомендації. В результаті обробки оперативних даних незалежні експерти аналізують отримані результати і готують аналітичний звіт. Аналізуючи та інтерпретуючи дані, слід задуматися, які з них мають значення для досліджуваної сфери та оцінювальних питань. Почергово проаналізовані дані порівнюються між собою, а також дають нам ліпший, глибший і безсумнівний образ досліджуваної очевидної реальності. У випадку, коли вони є суперечливими, то спонукають до нових ідей і питань.

IV. *Заклучний етап – створення рекомендацій* щодо підвищення якості інклюзивної освіти. Ми цілком погоджуємося з польськими дослідниками, які акцентують увагу на тому, що “поширення висновків є формою зворотної інформації для зацікавлених, а також нагодою спільно задуматися над ними”. Також необхідно детально продумувати вид і спосіб подачі даних для педагогічного нагляду керівним органам та місцевій громаді, де знаходиться школа.

Під час проведення такого дослідження можна отримати досить цінну динамічну інформацію, можливо відслідковувати освітні і соціальні потреби дітей з обмеженими можливостями здоров'я, визначати, наскільки гострою є потреба в інклюзивній освіті, виявляти, якою є методична забезпеченість інклюзивного навчального процесу, ступінь готовності педагогів до реалізації інклюзивного підходу, відносини які складаються між всіма учасниками інклюзивного освітнього процесу і на яких цінностях вони формуються, та отримати відповідь на питання: яким є ставлення вчителів, батьків, педагогів і спеціалістів до процесу запровадження інклюзії в освіту, яким є рівень їх обізнаності про принципи інклюзії, яким є рівень прийняття ними моделі інклюзивного навчання і засобів її запровадження, а також, як вони розуміють свою роль у задоволенні особливих освітніх потреб учнів з вадами здоров'я. Аналітичні дані евалюації повинні орієнтувати на подальше проектування і прийняття необхідних рішень з метою зниження ризиків у зв'язку із змінами, які передбачаються. Сучасні вимоги до освіти пов'язані з доступністю і якістю надання освітніх послуг. Ми вважаємо, що саме евалюація інклюзивного процесу дозволяє рухатися у вирішенні цих питань свідомо і системно.

Дослідники виділяють наступні елементи проекту евалюації: ключові питання дослідження, критерії оцінювання, методи дослідження, вибірка об'єктів пошуку відповідей на ключові питання, збір даних для графіка всього процесу, що дозволяє контролювати етапи евалюації.

Оцінювання ефективності реалізації у школі моделі інклюзивної освіти, як і кожне дослідження, зобов'язує до певних методологічних процедур, що стосуються влучності і ретельності. Тому на цьому етапі проектування важливо, в першу чергу, обґрунтувати добір дослідницьких методів і технік, тобто спосіб збору даних, у яких зацікавлені дослідники, щоб спорядити потім до них відповідні інструменти. При доборі методів особливу методологічну значущість мають виділення об'єкта дослідження, окреслення його предмета та формулювання ключових питань. На етапі проектування важливо також враховувати реальні часові, фінансові, організаційні можливості школи, а також інші елементи контексту дослідження (наприклад, громадського клімату у школі або ситуації, в якій відбувається процес навчання учнів з обмеженими можливостями здоров'я) [2].

Важливим кроком методологічного характеру є окреслення джерел інформації та дослідної вибірки. Окреслюючи існуючі джерела інформації, слід взяти до уваги існуючі бази даних, документи, аналіз тощо. Проте, необхідно забезпечити конфіденційність інформації: її мають право використовувати лише особи, які здійснюють евалюацію, зберігаючи при цьому всі матеріали. Наступний блок евалюації являє собою, по суті, моніторинг оцінювання, що пов'язаний передусім із постійним піклуванням про отримання потрібної інформації. На цьому етапі проектування оцінювання важливо чітко окреслити спосіб накопичення зібраних даних про перебіг дослідження та їх документування. Застосування такої процедури дозволяє постійно контролювати, що вже зроблено, що потрібно зробити і скільки для цього є часу. Велику значущість має призначення конкретних осіб, які є відповідальними за реалізацію поставлених завдань

У процесі оцінювання слід врахувати можливі обмеження у доступі до деяких даних (наприклад, документація може виявитися неповною) і запланувати додаткові заходи, щоб зібрати дані з інших джерел або іншими незапланованими методами. Результати евалюації залежать від того, з яких джерел береться інформація, які види даних можна отримати, який колектив здійснює евалюацію та які методи використовуються під час оцінювання [3].

Підсумовуючи зазначене, виділимо основні елементи проекту евалюації: мета евалюації (навіщо це все?); сфера евалюації (що будемо досліджувати?); ключові питання (що нам потрібно знати про об'єкт дослідження?); критерії евалюації (що буде свідчити про успіх?), що дає можливість за допомогою критеріїв оцінити захід, тобто відповісти на ключове питання, чого цей захід вартий з точки зору наших критеріїв; методи збору і аналізу даних (вони повинні доповнювати один одного і надати можливість отримати відповіді на ключові питання); визначення популяції та вибірки (звідки будемо отримувати інформацію?), тобто окреслення об'єктів (наприклад, особи, лекції, журнали), де будемо шукати відповіді на ключові питання; причому об'єкти повинні бути доступними та важливими для реалізованого заходу; організація збору даних (хто, коли і від кого буде отримувати інформацію?), для чого розробляється графік всього процесу дослідження і визначаються відповідальні особи; такий графік також дозволяє контролювати етапи евалюації; звіт (який слід залишитися після дослідження?) [5].

Загально визнаними методами оцінки ефективності програми інклюзивної освіти є: опитування учнів, вчителів, батьків; індивідуальні та групові інтерв'ю; спостереження (за проведенням конкретних занять, за задоволенням інтересів їх учасників до змісту, за динамікою у відносинах тощо). Методи дослідження, які найчастіше використовуються при проведенні евалюації – це анкетування, інтерв'ю, спостереження, аналіз документів та ін., кожен з яких має свої переваги і недоліки. Анкетування виявляється виправданим методом збору даних, коли необхідно отримати інформацію від великої групи осіб, зафіксувати думки цих осіб щодо якоїсь теми, коли тема дослідження є делікатною і можна розраховувати на щирі відповіді у випадку анонімності респондентів. Спостереження – це також кількісний метод, який використовується під час дослідження багатьох випадків, він дає можливість реєструвати факти, думки і емоції, та на цій підставі, класифікувати та інтерпретувати отримані дані. Інтерв'ю є технікою збору даних, яка передбачає безпосереднє спілкування дослідника і дослідного. Фокус-групове інтерв'ю дає можливість вивчити погляди окремої групи на конкретну тему. Якісне спостереження та інтерв'ю застосовуються для поглибленого вивчення обраних фрагментів шкільної реальності. Аналіз документів є необхідним доповненням до інших методів, він майже завжди виявляється беззаперечним доповненням кожного із наведених вище методів [6].

Таким чином, під час проведення евалюаційного дослідження доцільно використовувати вище запропонований алгоритм, що дозволить відслідковувати не лише актуальну ситуацію, а й зосередитись на основних показниках розвитку інклюзивної практики і культури: готовність педагогів до включення дитини з вадами здоров'я у масовий клас, стан освітнього середовища і його готовність до включення, ставлення вчителів і батьків до інклюзії в освіті, а також оцінка потреби в інклюзивній освіті як дітей з обмеженими можливостями здоров'я, так і звичайних дітей. Інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія, що вимагає терплячості, систематичності і послідовності,

неперервності і комплексного підходу до реалізації її оцінювання є систематичною діяльністю, а тому, щоб воно було результативним, цей процес має бути досить тривалим. Його можна представити у вигляді спіралі, де почергові цикли оцінювання різних аспектів об'єкта приводять до загального покращення якості. Кожний цикл процесу оцінювання (і водночас самооцінювання школи) можна поділити на три головні етапи: 1) підготовчий етап, що полягає у концептуалізації дослідження – наданні форми задумам – плануванні заходів, здебільшого з організаційного боку, а також у підготовці проекту оцінювання, тобто описі усієї методології оцінювання; 2) етап реалізації оцінювання, інакше кажучи збору узгоджених у проекті даних за допомогою запропонованих заздалегідь інструментів; 3) етап підбиття підсумків дослідження, коли проводиться аналіз даних, їх інтерпретація та робляться висновки. Все це вміщується у звіт і розповсюджується у відповідній формі.

Оцінювання як дослідження цінності даного об'єкта не є самоціллю, але закладає тісний зв'язок із діяльністю і постійним прагненням до покращення якості. Його висновки мають сенс, якщо служать модернізації навчально-виховного процесу, вдосконаленню проведених заходів щодо запровадження моделі інклюзивної освіти. Тому у шкільному житті воно повинно відповідати плану розвитку школи.

Використана література:

1. Актуальні питання соціально-реабілітаційної технології допомоги дітям, молоді з функціональними обмеженнями та їх батькам / за заг. ред. К. С. Шендеровського. – К. : КМДССМ, 2003. – 108 с.
2. Дікова-Фаворська Е. М. Освіта як фактор соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями / Е. М. Дікова-Фаворська // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : збірник наукових праць. – Х. : Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2005. – С. 627-630.
3. Качмарчик С. Маркетингові дослідження / С. Качмарчик // РWE. – Варшава, 1995.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : автореф. дис. ... канд. пед. наук ; спец. 13.00.03 / А. А. Колупаєва. – К., 2007.
5. Корпоровіч Л. Сучасні концепції евалюації в контексті викликів регіонального розвитку / Лешек Корпоровіч // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : збірник наукових праць. Випуск 6. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 80-89.
6. Оцінювання в школі / ред. Е. Толвінська-Круліковська. – Варшава : ОРО, 2010.

Abstract

One of the main directions of modernization of education in Ukraine is forming evaluation culture. In the article the scientific and practical value evaluation in the formation of an inclusive educational environment and considered technology create an algorithm evaluation research.

Keywords: *inclusion, inclusive education, assessment, evaluation, evaluation study.*

УДК 34:613/614

Зінченко О. В.

ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

У статті розглядається право на охорону здоров'я, як невід'ємне право кожної людини, описується його зміст та шляхи реалізації на практиці. Визначаються основні перепони для втілення задекларованого права та шляхи їх подолання.

Ключові слова: *державне регулювання, здоров'я, медична допомога, охорона здоров'я, право на охорону здоров'я, працездатність, реалізація прав, сфера охорони здоров'я.*